

Yavuz Can ASLAN

Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Ticaret Hukuku Anabilim Dalı

Araştırma Görevlisi

ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞME

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞMENİN TARİHÇESİ

A. SÖZLEŞMENİN NİSPİLİĞİ İLKESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	5
I. Kavram.....	5
II. Tarihsel Gelişim	11
B. ROMA HUKUKU DÖNEMİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞME.....	13
I. Genel Olarak.....	13
II. Klasik Roma Hukuku Dönemi.....	15
III. Post Klasik Roma Hukuku Dönemi.....	17
IV. Sonuç	24
C. ORTAÇAĞ HUKUKU.....	25
I. Genel Olarak.....	25

II. Kilise Hukuku.....	25
III. Kastilya Hukuku.....	28
IV. Skolastik Dönem Doktrini.....	29
1. Glossatorlar Dönemi.....	30
2. Commentatorlar Dönemi.....	31
V. Sonuç.....	32
D. 17 VE 18. YÜZYILLAR.....	33
I. Genel Olarak.....	33
II. Öğretideki ve Uygulamadaki Gelişmeler.....	34
III. Sonuç.....	36
E. 19. YÜZYIL VE SONRASI.....	37
I. Genel Olarak.....	37
II. Alman Hukuku.....	38
III. Fransız Hukuku.....	40
IV. 19. Yüzyılda Hayat Sigortası Sözleşmesinin Getirdiği Yenilikler 41	
V. Sonuç.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ, TÜRLERİ, KANUNDAKİ ÖZEL GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ

A. ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	45
I. Genel Olarak.....	45
II. Sözleşmenin Nisbiliği İlkesi ve Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme.47	
1. Sözleşmenin Nisbiliği İlkesi.....	47
2. Sözleşmenin Nisbiliği İlkesinin İstisnası Olarak Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme.....	49
III. Hukuki Yapı.....	51
1. Bağımsız Bir Yapısı Olmayışı.....	51

2. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede Taraflar	56
a. Genel Olarak.....	56
b. Alacaklı.....	57
aa. Genel Olarak.....	57
bb. Alacaklının Ehliyeti.....	58
c. Borçlu	59
aa. Genel Olarak.....	59
bb. Borçlunun Ehliyeti	60
d. Yararlanan Üçüncü Kişi.....	60
3. Üçüncü Kişinin Bilgisi Dışında Kurulmuştur	65
4. Üçüncü Kişi Aslen Hak Kazanır.....	67
IV. Şekil	71
B. ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞMENİN TÜRLERİ 73	
I. Ana Türleri.....	73
1. Basit Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme.....	73
2. Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme	75
a. Açık Kanun Hükmü.....	76
aa. Çeşitli Sigorta Sözleşmeleri.....	77
aaa. Hayat Sigortası.....	77
bbb. Hastalık ve Sağlık Sigortası.....	80
ccc. Kaza Sigortası.....	82
ddd. Sorumluluk Sigortası ve Karayolları Trafik Mali Mesuliyet Sigortası.....	83
eee. Başkasına Lehine Mal Sigortası.....	87
fff. Çalıştırılanın Yararına Kurulan Sigorta Sözleşmeleri.....	88
bb. Taşıma Sözleşmeleri.....	89
b. Tarafların İradesi.....	92
c. Örf ve Adet.....	94
3. Saf Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme (Reiner Vertrag zugunsten Dritter).....	95
II. Alt Türleri.....	96

1. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmelerin Amaç Bakımından Sınıflandırılması: Tipik – Atipik Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Ayırımı.....	97
2. Üçüncü Kişi Yararına Asli Sözleşme (Selbständiger Vertrag zugunsten Dritter).....	99
3. Üçüncü Kişi Yararına Bir Tarafa Borç Yükleyen veya İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme.....	100
4. Üçüncü Kişi Yararına İltihâki Sözleşme (Formularvertrag zugunsten Dritter).....	100
5. Üçüncü Kişi Yararına Ön Sözleşme.....	101
III. İfa Zamanına Göre Türleri.....	106
1. Sağlararası (inter vivos) Hukukî İşlem Yoluyla Kurulması .	106
2. Ölüme Bağlı (mortis causa) Kurulması	107
C. TAM ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA SÖZLEŞMEDE	
TARAFLAR ARASI İLİŞKİLER.....	110
I. Alacaklı İle Borçlu Arasındaki Kapama İlişkisi	110
1. Kapama İlişkisi Kavramı	110
a. Genel Olarak.....	110
b. Sözleşme Niteliği.....	112
c. Temel Sözleşme-Yan Sözleşme Olabilmesi.....	112
d. Sözleşmenin Sona Ermesi.....	113
2. Kapama İlişkisinde Taraflarının Hakları.....	115
a. Alacaklının Borçluya Karşı Sahip Olduğu Haklar	115
aa. Alacaklının Lehtarî Tayin Etme Hakkı	115
aaa. Genel Olarak	115
bbb. Üçüncü Kişinin Belirlenmesi	116
ccc. Tayin Etme Hakkının Kullanılması	118
ddd. Tayin Etme Hakkının Kullanılmasının	
Sonuçları.....	120
eee. Üçüncü Kişinin Yararlanmayı Reddetmesi	
Durumu	122
bb. İrade Sakatlıkları Halinde Alacaklının Hakları.....	127
aaa. Yanılma.....	127

aaaa. Üçüncü Kişinin Şahsı Üzerinde	
Yanılma	127
bbbb. Üçüncü Kişinin Niteliklerinde Yanılma	129
bbb. Aldatma.....	129
ccc. Korkutma	131
cc. İfayı Talep Yetkisi	131
aaa. Tam Üçüncü Kişi ve Basit Üçüncü Kişi Yararına	
Sözleşmenin Farklılıkları	131
bbb. Alacaklının İfanın Üçüncü Kişiye Yapılmasını	
İstemesi.....	132
ccc. Şahıs Bakımından Seçimlik Borç	134
dd. İfanın Yanlış Kişiye Yapılması.....	135
ee. İfa Engelleri Hallerinde Alacaklının Hakları	136
aaa. Genel Olarak	136
bbb. Borçlunun Yol Açtığı İfa İmkansızlığı.....	136
aaaa. Genel Kural	136
bbbb. Tazminat Talebi	137
ccc. Borçlu Temerrüdü	138
aaaa. Temerrüt İhtarının Çekilmesi	
Bakımından.....	138
bbbb. Temerrüdün Sonuçları Bakımından	140
aaaaa. İfa ve Gecikme Tazminatı	140
bbbbbb. İfanın Reddi ve Müspet Zararın	
Tazmini Talebi	141
ccccc. Sözleşmeden Dönme ve Menfi	
Zararın Tazmini Talebi	143
ddd. Sözleşmeye Olumlu Aykırılık Yahut Borcun İfa	
Edilmemesi	147
eee. Kusurlu İfa İmkansızlığı.....	149
fff. Culpa In Contrahendo	151
ggg. İşlem Temelinin Çökmesi.....	151
b. Borçlunun Alacaklıya Karşı Sahip Olduğu Haklar	153
aa. Karşı Edimi Talep Yetkisi.....	153
bb. Alacaklı Temerrüdünde Borçlunun Hakları.....	154
aaa. Alacaklı Temerrüdünün Genel Özellikleri	154

bbb. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede Alacaklı Temerrüdünün Bazı Görünüm Biçimleri.....	155
ccc. Üçüncü Kişinin Alacaklının Yardımcı Şahsı Oluşu	155
ddd. Alacaklı Temerrüdünün Sonuçları Bakımından Özellikleri	156
eee. Alacaklı Temerrüdüne Benzer Durumlar Bakımından Sonuçları	159
II. Alacaklı İle Üçüncü Kişi Arasındaki Değer İlişkisi (Yahut Kazandırma İlişkisi)	160
1. Kavram.....	160
2. Kazandırma	162
a. Doğrudan Kazandırma	162
b. Kazandırmanın Sebebi.....	162
3. Kazandırmanın Konusu	164
4. Alacaklının Geri Alma Yetkisi	164
a. Genel Olarak.....	164
b. Kullanılması	167
c. Sonuçları.....	169
5. Üçüncü Kişinin Kabul Beyanının Değer İlişkisine Etkileri	172
a. Kabul Beyanı Sonucunda Değer İlişkisindeki Borçların Sona Ermesi.....	172
aa. Kanun Düzenlemeleri Sonucunda	172
bb. Sözleşme Sonucunda	173
b. Kabul Beyanı Sonucunda Değer İlişkisindeki Borçların Ertelenmesi.....	174
6. Değer İlişkisinin Geçersizliğinin Sonuçları.....	176
7. Alacaklının Alacaklıları Karşısında Yararlanan Üçüncü Kişinin Hakları	178
a. Genel Olarak.....	178
b. Hayat Sigortası Sözleşmesinde.....	181
aa. Sözleşmenin Kurulmasında Lehtarın Dönülmez Şekilde Belirlenmesi.....	183

bb. Sözleşmenin Kurulmasında Lehtarın Dönülebilecek Şekilde Belirlenmesi.....	184
cc. Sözleşmenin Kurulmasından Sonra Lehtar Tayini.	184
III. Borçlu İle Üçüncü Şahıs Arasındaki Dış İlişki (Yahut Edim İlişkisi)	184
1. Genel Olarak.....	184
2. Üçüncü Kişinin Hukukî Durumu	186
a. Basit Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede	186
b. Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede	188
aa. Genel Olarak.....	188
bb. Üçüncü Kişinin Hakkının Hukukî Niteliği.....	188
aaa. Doğrudan Kazanılmış Bir Hak Oluşu.....	188
bbb. Üçüncü Kişinin Hakkı Derhal Kazanması	190
ccc. Geri Alınabilme Bakımından Üçüncü Kişinin Hakkı.....	190
ddd. Üçüncü Kişinin Hakkı Üzerinde Tasarruf Yetkisi.....	191
cc. Üçüncü Kişinin Edimi Kabul Hakkı ve Ret Hakkı.	192
aaa. Edimi Kabul Hakkı,.....	192
aaaa. Hukukî Mahiyeti	192
bbbb. Yöneltilceği Kişi.....	193
cccc. Yöneltilme Zamanı	194
dddd. Yöneltilme Şekli.....	195
bbb. Edimi Kabulün Sonuçları.....	196
ccc. Edimi Ret Hakkı	197
aaaa. Genel Olarak.....	197
bbbb. Hukukî Niteliği.....	198
cccc. Yöneltilme Anı.....	199
dddd. Yöneltilceği Kişi.....	201
eeee. Ret Hakkından Feragat	203
ffff. Yöneltilme Şekli.....	204
gggg. Doğurduğu Sonuçlar.....	204
aaaaa. Genel Olarak.....	204
bbbbbb. Ret Açıklamasından Sonra Eylemsel İfanın Kabulü.....	205

cccc.	Ret Neticesinde İfa İmkansızlığı veya İşlem Temelinin Çökmesi	207
dddd.	Yeni Lehtar Seçilip Seçilemeyeceği	209
dd.	Üçüncü Kişinin Borçluya Karşı Dava Hakkı	209
aaa.	Basit Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede	209
aaaa.	Sözleşmesel Sorumluluk Kapsamında Talep Hakkı	210
bbbb.	Haksız Fiil Sorumluluğu Kapsamında	212
cccc.	Adam Çalıştıranın Fiilinden Sorumluluk Kapsamında	212
bbb.	Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmede	213
aaaa.	Sözleşmesel Sorumluluk Kapsamında	213
bbbb.	Haksız Fiil Sorumluluğu Kapsamında	214
ee.	Borçlunun Üçüncü Kişiye Karşı İleri Sürebileceği Savunmalar	215
aaa.	Genel Olarak	215
bbb.	Sözleşmenin Geçersizliği	216
ccc.	Ödemezlik Def'i	218
ddd.	Borçlunun Sözleşmeden Dönmesi	219
eee.	Borçlunun Üçüncü Kişinin Şahsına Karşı Sahip Olduğu Def'iler	221
aaaa.	Genel Olarak	221
bbbb.	Takas Hakkı	221
aaaaa.	Borçlunun Üçüncü Kişiye Karşı Sahip Olduğu Alacaklar Bakımından	221
bbbb.	Borçlunun Alacaklıya Karşı Sahip Olduğu Alacaklar Bakımından	222
cccc.	Bağış Sözleşmelerinde Söz Konusu Olabilecek Haklar	224
fff.	Hapis Hakkı ve Alıkoyma Hakkı	225
ff.	Üçüncü Kişiye Yapılan İfanın Sonuçları	227
aaa.	Kapama İlişkisi Bakımından	227
bbb.	Dış İlişki Bakımından	229
ccc.	Değer İlişkisi Bakımından	231

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TAM ÜÇÜNCÜ KİŞİ
YARARINASÖZLEŞMENİN BENZER
HUKUKİ İLİŞKİLERDEN FARKLARI

A. DOĞRUDAN TEMSİLDEN FARKI	233
I. Doğrudan Temsilin Tanımı ve Hukukî Niteliği.....	233
II. Doğrudan Temsil ile Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmenin Kıyası.....	234
III. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Özel Durumlar.....	236
1. Mandatum Post Mortem ve Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme	236
2. Transmortal Temsil Yetkisi ve Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme	239
B. DOLAYLI TEMSİLDEN FARKI	240
C. HAVALEDEN FARKI	242
I. Havalenin Tanımı ve Hukukî Niteliği	242
1. Sözleşme Olmayışı	243
2. Soyutluk.....	244
II. Havalede Taraflar Arası İlişkiler ve Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme ile Kıyası.....	244
1. Karşılık İlişkisi.....	244
2. Kazandırma İlişkisi.....	246
3. Havale İlişkisi.....	247
D. ALACAĞIN DEVRİNDEN FARKI	249
I. Alacağın Devrinin Tanımı.....	249
II. Alacağın Devrinin Hukukî Niteliği ve Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme ile Kıyası	250
1. Sözleşme Oluşu.....	250
2. Tasarruf İşlemi Oluşu.....	251
3. Sebepden Soyutluk Tartışması.....	252
III. Alacağın Devri Vaadi.....	253

IV. Üçüncü Kişi Yararına Alacağın Devri Sorunu ve Alacağın Devri Vaadi	254
1. Üçüncü Kişi Yararına Devrin Geçerliliği Sorunu	254
2. Üçüncü Kişi Yararına Alacağın Devri Vaadi.....	255
E. BORCUN DIŞ ÜSTLENİLMESİNDEN FARKI.....	255
F. ÜÇÜNCÜ ŞAHSİ KORUYUCU ETKİLİ SÖZLEŞMEDEN FARKI	258
G. ACTION OBLIQUE VE ACTION DIRECTE İLE OLAN FARKI.....	260
SONUÇ	265
KAYNAKÇA	277